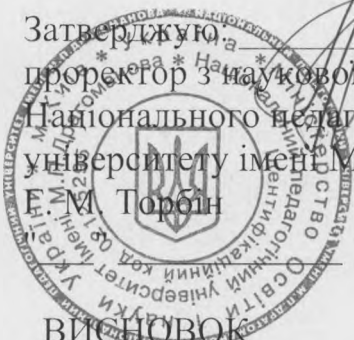

Затверджую
проєктор з наукової роботи
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова
Е. М. Горбін
2021 року

ВИСНОВОК

засідання структурного підрозділу
кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу та диригування
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
призначеного рішенням засідання вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова
від 21 січня 2021 р. (Витяг з протоколу № 7),
для проведення попередньої експертизи дисертації
Джумеля Андріани Зеновіївни на тему:
“Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного
мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування”
на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
за спеціальністю 014 – музичне мистецтво

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Федоришин В.І.

- 1. ПРИСУТНІ:** Викладачі: завідувачка кафедри д. пед. н., проф. Козир А. В. (головуюча на засіданні кафедри), д. пед. н., проф. Горбенко С.С., д. пед. н., проф. Проворова Є.М., д. пед. н., проф. Савченко Р.А., д. пед. н., проф. Федоришин В.І., д. пед. н., проф. Хижна О.П., к. пед. н., проф. Бодрова Т.О., к. пед. н., проф. Болгарський А.Г., к. пед. н., проф. Коваленко І.Г., к. пед. н., проф. Левшенко Т.С., к. мист., проф. Болгарський Д.А., проф. Байда Л.А., проф. Деркач В.Ф., проф. Зеленецька І.О., проф. Савчук Г.М.; к. пед. н., доц. Кузнецова О. В., к. пед. н., доц. Миколінська С.І., к. пед. н., доц. Паньків Л.І., к. пед. н., доц. Степанова Л.П., к. пед. н., доц. Топчієва І. О., к. пед. н., доц. Хоміч І.М., к. пед. н., доц. Хоружа О. В., к. пед. н., доц. Чинчева Л. В., к. пед. н. Голубицька Н.О., к. пед. н. Гусаченко О. П., доц. Гончаренко Ж.В., доц. Касьянова В.О., доц. Литвак А.А., доц. Халавчук В.Й., ст. викл. Горбатенко Н.Л.; викл. Шевченко Н.В.
Аспіранти: Джумеля А.З.
Докторанти: Мудролюбова І. О.
Секретар: Борова Т. М.

2. СЛУХАЛИ: Висновок рецензентів доктора педагогічних наук, професора Проворової Євгенії Михайлівни, кандидата педагогічних наук, доцента Паньків Людмили Іванівни про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Джумеля А.З. на тему: “Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування”, призначених рішенням засідання вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова від 27 січня 2021 р. (Витяг з протоколу № 7) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 014 – музичне мистецтво.

Науковий керівник – д. пед. н., професор, декан факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова Федоришин В.І. Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 28 лютого 2018 р.) .

2.1. Дисертантка Джумеля А.З.

Повідомила про основний зміст, концептуальні положення та наукові результати дисертаційної роботи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження “Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування” посилюється необхідністю розв’язання існуючих у теорії та практиці певних протиріч у контексті значущості синтезу музики і хореографії формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування в процесі фахового навчання на сучасному етапі постає значущою проблемою мистецької освіти і зумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Мета дослідження - розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування в процесі фахового навчання.

Об’єкт дослідження - процес фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії на факультетах мистецтв педагогічних університетів.

Предмет дослідження - методичні засади формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування.

Виходячи з мети дослідження, нами були поставлені наступні **завдання**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній науці та мистецтвознавстві.

2. Теоретично обґрунтувати, визначити зміст, специфіку та функції формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування.

3. Розробити компонентну структуру, визначити критерії, показники, встановити рівні сформованості художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування.

4. Визначити принципи і розробити педагогічні умови формування художньо-образного сприйняття студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів із використанням засобів пластичного інтонування.

5. Розробити методичну модель формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування в процесі фахового навчання.

6. Експериментально перевірити поетапну методику формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, визначити її динаміку в процесі фахової підготовки.

У дослідженні ми виходимо з припущення про те, що пластичне інтонування («музичний рух») трактується як один із основних видів художнього виконання музики поряд зі співом та інструментальним музикуванням. Воно є унікальним видом музично-пізнавальної діяльності, за допомогою якого інтенсивно розвивається вся система музично-ритмічних здібностей особистості. Тому пластичне інтонування визначаються як один із способів та можливостей яскравого вираження відчуття художніх образів, коли будь-який жест, рух стають формою емоційної передачі їх змісту. Жест, рух, пластика має особливу властивість узагальнювати емоційний стан, адже здатність вчителя знайти такі узагальнюючі рухи, які б дозволили висловити душевний стан в музиці, визначити сутнісні характерологічні особливості мистецького твору вирішує проблему якісного музичного сприйняття. Створення пластичного образу мистецького твору проходить декілька етапів, за якими вчитель має визначити: який образ за своїм емоційним відгуком доречний для пластичного втілення на даному занятті; як точно та коротко сформулювати завдання для учнів щодо створення пластичної імпровізації; яку форму імпровізації обрати для відображення конкретного мистецького твору.

Основними підходами до формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування нами окреслено: системно-цілісний, поліхудожній, особистісно-орієнтований, комунікативний, діяльнісно-творчий.

Структура формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування охоплює чотири блоки компонентів: *ціннісно-смісловий, емоційно-фізіологічний, фахово-компетентнісний, творчо-результативний*, кожен з яких характеризується певним змістом і виконує конкретні функції.

Обґрунтована система принципів фахової підготовки майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування, що охоплює: принцип індивідуалізації мистецької діяльності; принцип естетичної спрямованості поліхудожнього навчання на практичне музично-ритмічне виконавство; принцип осягнення художньої образності мистецьких творів за рахунок емоційної регуляції учнівського колективу. Критеріально-показникова система формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування узагальнена в *ціннісно-смісловому компоненті (критерій – ступінь цілісного ставлення до музично-педагогічної діяльності вчителя музики та хореографії*, показники: усвідомлення цілісності музично-естетичного розвитку учнів шкільного віку; наявність потреби до вивчення широкого шкільного музичного репертуару; виявлення інтересу до застосування засобів пластичного інтонування у навчальній діяльності над музичним твором); *емоційно-фізіологічному компоненті (критерій – ступінь засвоєння комплексу педагогічних основ розвитку музикальності учнів*, показники: наявність знаково-графічної орієнтації під час опрацювання музичного твору; вміння художнього переведення перцептивних відчуттів у виконавські дії; адекватність операційно-аналітичних процесів у практичному втіленні набутих студентами фахових знань); *фахово-компетентісний компонент (критерій – ступінь обізнаності щодо методики пластичного інтонування та її практичного застосування*, показники: вміння розробляти навчальну наочність для залучення учнів до пластичного інтонування на уроках музичного мистецтва; здатність до використання можливостей засобів мультимедіа під час організації навчальної діяльності учнів над музичним твором; вміння добирати музичний матеріал для розвитку музикальності учнів у вирішенні навчальних завдань); *творчо-результативний компонент (критерій – міра творчої результативності щодо використання пластичного інтонування*, показники: досвід емоційних переживань у застосуванні перспективного музичного мислення, творчої інтуїції; самостійність у використанні фахових умінь для виконавсько-виразного втілення музичного образу; художньо-пошукова активність у досягненні виконавського результату).

Розроблено педагогічні умови формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, а саме: активізації поліхудожнього простору в процесі музично-ритмічного навчання; забезпечення творчої атмосфери імпровізаційної діяльності; актуалізації інтегрованого набуття мистецьких знань у процесі фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів.

Експериментальне дослідження проводилось відповідно перебігу констатувального, формувального та контрольного етапів дослідно-експериментальної роботи. Дослідницький експеримент був проведений впродовж 2016-2018 рр. й охоплював три логічно пов'язані етапи: діагностично-констатувальний, формувальний, контрольний. На засадах якісного аналізу результативності проведеної діагностики щодо сформованості художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії нами виявлено три рівні підготовленості студентів: високий, середній і низький.

Відповідно до кожного з визначених нами структурних компонентів здійснено окреслення, визначення й упровадження змісту етапів формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, а саме: настановчо-орієнтаційного, аналітико-рефлексивного, усвідомлено-поглибленого. Кожний з етапів формувального експерименту має свій зміст і методику вирішення поставлених завдань.

Слід зазначити, що під час першого етапу – *настановчо-орієнтаційного* – здійснювалось формування ціннісно-сислового та емоційно-фізіологічного компонентів (актуалізація проблеми застосування засобів пластичного інтонування під час музично-естетичного розвитку учнів на уроках музичного мистецтва; мотивація студентів до ґрунтовного вивчення сутності вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва зі школярами). На цьому етапі було введено такі навчальні методи як частково-пошуковий, емоційного заряду, особистісної зацікавленості у формуванні творчого сприйняття, workshop, «Один-багато», «Самостійне опрацювання даних», активізації творчої уяви, метод графічного висловлення особливостей музичного твору, метод аналізу драматургії музичного твору тощо.

Другий етап – *аналітико-рефлексивний* – спрямовано на формування фахово-компетентісного компоненту (аналіз методики пластичного інтонування та її практичного застосування). На цьому етапі студенти залучались до аналізу методики пластичного інтонування та її практичного застосування внаслідок упровадження таких методів, як: «Пазли вокально-хорової роботи зі школярами», розуміння причинно-наслідкових зв'язків, адаптації наочних засобів навчання, аналізу помилок у розроблених наочних засобах навчання, проектування та розробки слайдів тощо.

Третій етап формувального експерименту – *усвідомлено-поглиблений* – спрямовано на формування творчо-результативного компоненту (стимулювання творчого потенціалу студентів; практична реалізація набутих компетентностей). Впровадження на цьому етапі експерименту в процес фахової підготовки майбутніх учителів музики методів метод вироблення емоційно-ціннісних реакцій, оперування художніми образами, акторського втілення образу, окреслення перспективи вирішення навчального завдання, музично-творчих проектів тощо дозволило здійснення стимулювання творчого потенціалу студентів, а також спонукання їх до практичної реалізації набутих компетентностей.

Протягом трьох етапів здійснювалось становлення індивідуальних якостей художньо-образного сприйняття студентів, спонукання їх до осмислення змісту музичних творів, та висловлення власних відчуттів засобами пластичного інтонування на основі створення інтерпретацій музичного твору. Збагачення особистісного досвіду щодо переживання музики здійснювалось завдяки використанню можливостей засобів мультимедіа, інтерактивних навчальних вправ. Згідно визначеній меті й завданням кожного з етапів формувального експерименту нами було розроблено спеціальні методи для забезпечення

послідовності процесу формування всіх компонентів структури художньо-образного сприйняття студентів засобами пластичного інтонування.

Контрольний експеримент нами проведено для встановлення кількісних та якісних змін у рівнях сформованості художньо-образного сприймання майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії. Використання статистичних і математичних засобів, їх інтерпретація уможливили засвідчити, що у студентів експериментальних груп, які навчались за розробленою нами методикою, зростання високого рівня сформованості визначеного феномена відбулося у значно більшій мірі, ніж у студентів контрольних груп (високий рівень – 22,6% проти 11,8 %; середній рівень – 60,6% проти 29,6%; низький рівень – 16% проти 57,2% студентів експериментальних та контрольних груп відповідно), що свідчить про ефективність і дієвість використання даної методики формування творчого сприймання майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування. Результати педагогічного експерименту дають підставу вважати, що вихідні теоретичні положення вірні, мета досягнута, поставлені завдання вирішені.

2.2. Запитання до дисертантки Джумеля А.З. та відповіді на них.

Завідувачка кафедри доктор педагогічних наук, професор Козир А. В. «Шановна Андріано Зеновіівно, обґрунтуйте, будь-ласка, чим Ви керувалися при виборі проблематики свого дисертаційного дослідження?»;

Джумеля А.З. Дякую за запитання. Проблема художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії є вкрай важливою для розвитку мистецької освіти. В зв'язку з цим, пластичне інтонування («музичний рух») ми розглядаємо як один із основних видів художнього виконання музики поряд зі співом та інструментальним музикуванням. Воно є унікальним видом музично-пізнавальної діяльності, за допомогою якого інтенсивно розвивається вся система музично-ритмічних здібностей особистості. Тому пластичне інтонування визначаються як один із способів та можливостей яскравого вираження сприйняття художніх образів, коли будь-який жест, рух стають формою емоційної передачі їх змісту. Жест, рух, пластика мають особливу властивість узагальнювати емоційний стан, адже здатність вчителя знайти такі узагальнюючі рухи, які б дозволили висловити душевний стан в музиці, визначити сутнісні характерологічні особливості мистецького твору вирішує проблему якісного музичного сприйняття. Особливо актуальною ця проблематика є у зв'язку із впровадженням у практику загальноосвітніх шкіл інтегрованого курсу «Мистецтво». За вдалим висловом А.Хуторського, пластичне інтонування є одним із ефективних способів, однією з можливостей емоційно-рефлексивного проживання художніх образів, коли вони стають яскравою формою емоційного вираження змісту твору. Дякую за увагу.

Доктор педагогічних наук, професор О.П. Хижна: «Шановна дисертантко! Вами визначено комплекс підходів до формування досліджуваного феномена. У

зв'язку з цим, розкрийте будь-ласка, особливості системно-цілісного та діяльнісно-творчого підходів?»

Джумеля А.З. Дякую за питання.

Так, системно-цілісний підхід до формування художньо-образного сприйняття студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів забезпечує якісне засвоєння ними отриманої інформації через цілісне охоплення художньо-музичного образу твору та його повноцінне сприйняття і відтворення. Цей підхід сприяє вирішенню проблеми введення майбутнього вчителя музичного мистецтва і хореографії у світ творчого процесу до продуктивного виконання мистецької діяльності. У процесі цієї важливої інтелектуальної діяльності відбувається внутрішня робота особистості над пізнанням всесвіту й усвідомленням себе у ньому, що забезпечує майбутньому вчителю музичного мистецтва і хореографії вироблення умінь та навичок успішного налагодження стосунків з учнями, їх батьками, колегами, тобто з навколишнім середовищем.

Діяльнісно-творчий підхід до сприйняття художніх образів є важливим напрямом формування пластичного інтонування майбутніх учителів музики та хореографії. Адже пластичне інтонування може бути будь-яким рухом людського тіла, що викликане музикою, і тим самим виражає її художній образ. Пластичне інтонування пов'язане з усіма видами виконавського мистецтва - рухи музиканта часом «договорюють» таємний сенс музики, який чує тільки цей музикант. Іноді пластичне інтонування виникає спонтанно (від «надлишку» почуттів, які є реакцією на виконання художньо-музичного твору), але, знаючи нерозривність музичної й пластичної виразності, майбутній вчитель повинен спонукати учнів до сприйняття музики не лише слухом, але й за допомогою музично-ритмічних рухів. Дякую за увагу.

Кандидат педагогічних наук, професор Т.О. Бодрова: «Шановна Андріано Зеновівно! Розкрийте, будь-ласка, які основні методи формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування Ви використовували в експериментальній роботі?»

Джумеля А.З. Дякую за питання.

У процесі експериментальної роботи з формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування нами були використанні такі методи: особистісної зацікавленості у формуванні образно-творчого сприйняття, частково-пошукові, емоційного заряду, workshop, проектування та розробки слайдів, «Один-багато», «Самостійне опрацювання даних», активізації творчої уяви, метод графічного висловлення особливостей музичного твору, метод аналізу драматургії музичного твору, «Пазли творчої роботи зі школярами», розуміння причинно-наслідкових зв'язків, метод вироблення емоційно-ціннісних реакцій, оперування художніми образами, акторського втілення образу, окреслення перспективи вирішення навчального завдання, музично-творчих проектів та ін. Широке використання

вищезазначених методів дозволило стимулювати творчий потенціал студентів, а також спонукати їх до практичної реалізації набутих компетентностей. Дякую за увагу.

Кандидат педагогічних наук, доцент О.В. Кузнєцова: «Шановна Андріано Зеновійвно, роз'ясніть, будь-ласка, як визначена Вами педагогічна умова актуалізації інтегрованого набуття мистецьких знань у процесі фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів сприяла ефективності експериментальної роботи на III етапі формувального експерименту?»

Джумеля А.З. Дякую за питання.

Педагогічна умова актуалізації інтегрованого набуття мистецьких знань у процесі фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів передбачає інтеграцію міжпредметних та міжхудожніх знань, умінь і навичок. Ця педагогічна умова спрямована на виховання у студентів факультетів мистецтв здатності цінувати, розуміти, усвідомлювати, емоційно сприймати музику в усій сукупності її зв'язків з життям, різноманітними видами мистецтва та іншими явищами духовної культури. Інтеграційні процеси дозволяють встановлювати взаємозв'язки між окремими видами мистецтва, що базуються на естетико-філософському положенні про взаємодію всіх його видів. Доречно підкреслити, що ця взаємодія ґрунтується на змістовній конкретності кожного виду мистецтва, що й дозволяє обумовити правомірність інтегрованого існування їх синтезу. Діалектика спільного та протилежного у взаємозв'язку мистецьких різновидів дає підстави для розробки теоретичних засад синтезу художньо-образного сприйняття.

Сприйняття художніх образів творів мистецтва – процес і результат приймання і усвідомлення студентами інформації, що міститься в художніх образах. З цієї позиції використання міжпредметних та міжхудожніх зв'язків в процесі формування художньо-образного сприйняття студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів дозволяє зберігати цілісність сприйняття. У сучасній педагогічній науці інтегрована цілісність сприйняття, здійснення аналізу і узагальнення складає основний зміст практичної діяльності.

Педагогічна умова актуалізації інтегрованого набуття мистецьких знань студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів впроваджується в практичну діяльність за рахунок об'єднання міжпредметних та міжхудожніх знань, що сприяють організації творчої взаємодії суб'єктів навчального процесу, розвитку художньо-слухової музично-ритмічної активності учнів під час сприйняття художньо-музичних образів і формування смислових взаємозв'язків між музикою і жестом. У цьому процесі методи пластичного інтонування, а саме: пластичного зображення музичного руху; звуконаслідування; моделювання жестама ритмічної виразності музики; широке використання танцювальних рухів; музична ритмізація поетичних текстів; самостійне пластичне імпровізування мелодій; прийоми вільного диригування; участь у спільних колективних пластичних імпровізаціях за прикладом учителя, тощо доповнюють художньо-образне сприйняття яскравими барвами.

Професор В.Ф. Деркач: «Шановна Андріано Зеновіївно! Поясніть, будь-ласка, чому Ви визначаєте синтез різних видів мистецтв як важливий засіб формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії?».

Джумеля А.З. Дякую за питання.

Визначення природи і характеру взаємодії різних видів художньо-творчої діяльності, застосування форм і методів навчання, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань, дозволяють виокремити синтез різних видів мистецтв як важливий засіб формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії. Інтеграційні процеси дозволяють встановлювати взаємозв'язки між окремими видами мистецтва, що базуються на естетико-філософському положенні про взаємодію всіх його видів. Доречно підкреслити, що ця взаємодія ґрунтується на змістовній конкретності кожного виду мистецтва, що й дозволяє обумовити правомірність інтегрованого існування їх синтезу. Діалектика спільного та протилежного у взаємозв'язку мистецьких різновидів дає підстави для розробки теоретичних засад синтезу художньо-образного сприйняття.

Доцільно підкреслити, що важливою особливістю музичного мистецтва є його інтегрована складова, тобто здатність поєднувати у собі найбільш суттєві риси культури певного народу, нації, соціальної групи, трансформуючи їх з часом, відповідно новим світоглядним засадам. Ця особливість музики як соціокультурного феномена, в контексті інформаційних процесів суспільства, дає можливість окреслити загальну картину духовного і матеріального життя у будь-яку епоху, що сприяє гармонізації буття й сучасного суспільства. Дякую за увагу.

Головуюча: Чи є ще запитання до здобувачки? (Немає). Дякуємо за відповіді.

3. ВИСТУПИЛИ:

Науковий керівник – д. пед. н., професор, декан факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова Федоришин В.І.

Актуальність проблеми формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування визначається сучасними вимогами до підготовки майбутніх фахівців. Сучасні вимоги до підготовки майбутніх фахівців мистецького напрямку передбачають сформованість у них певного комплексу професійно-особистісних якостей, які б забезпечували переконливе тлумачення художньо-образного змісту творів музично-хореографічного мистецтва. У цьому зв'язку набуває актуальності проблема формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування, що забезпечує можливість емоційного впливу на учнів, прищеплення в них інтересу до музично-виконавської хореографічної діяльності, розширення мистецького світогляду.

А.З. Джумеля вступила в аспірантуру факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П.Драгоманова у 2016 році, де вчасно виконала дисертаційне дослідження на тему: “Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування” За роки навчання в аспірантурі А.З. Джумеля отримала науково-практичний досвід, який дозволив їй ґрунтовно проаналізувати проблему художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, виокремити ключові позиції дослідження, провести змістовний психолого-педагогічний експеримент.

Доречно підкреслити, що дисертант займає активну життєву позицію, постійно бере участь у міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, а також є лауреатом міжнародних, всеукраїнських, обласних та регіональних конкурсів-фестивалів. У ході проведеного А.З. Джумеля дослідження, виявилися її організаційні та наукові здібності, здатність чітко поставити науково-дослідні завдання, провести діагностичне дослідження, узагальнити науковий матеріал, що, у цілому, дозволило удосконалити процес формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування. Методологічна спрямованість, теоретико-методична обґрунтованість, наукова новизна і практичне значення підготовленої А.З. Джумеля кандидатської дисертації дають підстави просити підтримати цю роботу.

Дисертація Джумеля А.З. “Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування” є завершеною науковою працею, що відповідає вимогам п. 9-18 “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167” і може бути подана для проведення процедури рецензування у відповідному структурному підрозділі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Висновок

рецензента доктора педагогічних наук, професора кафедри теорії та методики постановки голосу факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова Проворової Є.М. на дисертацію А.З. Джумеля на тему: «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування» призначеного рішенням засідання вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова від 27 січня 2021 р. (Витяг з протоколу № 7) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 – музичне мистецтво

У дисертації А.З. Джумеля «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування» акцентовано увагу на тому, що динамічний характер сучасного

життя висуває підвищені вимоги до фахової майстерності й особистісних якостей майбутніх учителів, адже саме вони покликані виховувати покоління нового ХХІ століття. Особливої значимості у забезпеченні ефективності даного процесу набуває ініціативність майбутнього вчителя музики і хореографії, адже вона є показником самостійності особистості, її здатності ставити перед собою творчі завдання і самостійно розв'язувати їх. З цієї позиції, дослідження теоретико-методологічних засад формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування є своєчасним та актуальним.

У мистецькій науці проблема осягнення художньо-образного змісту мистецьких творів можлива лише в активній музично-творчій діяльності, де важливе місце займають музично-ритмічні рухи, зокрема пластичне інтонування – здатність осмислено, свідомо сприймати та виконувати мистецькі твори (Б.Асаф'єв, Л.Баренбойм, Н.Ветлугіна, Н.Збруєва, Л.Масол, Я.Романчук, О.Ростовський, О.Рудницька, М.Румер, Б.Теплов, В.Федоришин, В.Яновська та ін.). У процесі осмисленого виконання музично-ритмічних рухів активно розвиваються художньо-творчі здібності учнів, що виявляються в індивідуальному втіленні художнього образу, в придумуванні й комбінуванні рухів у танцях, хороводах, музичних іграх, тощо. Тож розмовне, музичне і рухове інтонування являють собою споріднені семіотичні системи. В їх основі лежить інтонаційний початок, фонетична відповідність, темпоритм, синтаксична розчленованість, тому використання цієї паралелі у процесі фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів доцільне й надзвичайно важливе.

Метою роботи є розробка, теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування в процесі фахового навчання. Така мета і визначає загальні концептуальні принципи побудови дисертаційного дослідження.

Доцільно зазначити, що в дисертаційному дослідженні чітко визначено категоріальний апарат, у трьох її розділах викладені основні теоретико-методологічні та практично-методичні позиції автора.

У першому розділі дисертації – «Теоретичні основи художнього сприйняття студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів із використанням засобів пластичного інтонування» - здійснено теоретико-методологічне дослідження проблеми формування художньо-образного сприйняття, визначено основні підходи до означеного феномена, структура, наведено авторське розуміння сутності формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування. У процесі дослідження музичного сприйняття і кінетичних форм його активізації важливим є розгляд дисертантом інтонаційно-пластичної природи музично-виразних засобів сприйняття, адже вони є з одного боку, фактором змістоутворення в музиці, з іншого - фактором пластичного відображення музики за допомогою моделювання її мови на мову рухів. Спираючись на це, виокремлений спеціальний підхід до аналізу музичних творів з позиції закладених

в системі музичної виразності «пластичних прообразів», що детермінують їх реальні пластичні еквіваленти в процесі художньо-образного сприйняття.

Структура формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування охоплює чотири блоки компонентів: ціннісно-смысловий, емоційно-фізіологічний, фахово-компетентнісний, творчо-результативний, кожен з яких характеризується певним змістом і виконує конкретні функції.

У другому розділі дисертації – «Методичні засади формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії з використанням засобів пластичного інтонування» - обґрунтовано систему принципів фахової підготовки студентів факультетів мистецтв, визначено критерії та показники означеного феномена, наведено модель і педагогічні умови формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування. Розроблені автором критерії та показники дають змогу дисертанту чітко визначити рівні сформованості даного феномена.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна робота з формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування», проведено діагностику сформованості означеного феномена, визначено його рівні, експериментально перевірено ефективність авторської поетапної методики формування художньо-образного сприйняття студентів засобами пластичного інтонування в процесі фахового навчання.

Результати впровадження експериментальної методики формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, а саме: настановчо-орієнтаційного, аналітико-рефлексивного, усвідомлено-поглибленого, засвідчують ефективність, практичну доцільність і своєчасність її розробки, а також можливість запровадження в мистецьких закладах України.

Основні положення дослідження, його результати та висновки обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях з проблем розвитку мистецької освіти, їх зміст викладено у 9 одноосібних публікаціях автора, 5 з них надруковані у провідних фахових виданнях з педагогіки, 1 – у міжнародному виданні. Автореферат дисертації адекватно відображає зміст, структуру і результати проведеного дослідження.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертації, вважаємо за доцільне висловити ряд зауважень та побажань:

1. На нашу думку, у роботі доречно було б конкретизувати, студенти яких курсів брали участь у експериментальній роботі, і чим зумовлений такий вибір?

2. В експериментальній методиці автором впроваджено певні авторські методи. Варто було б вказати, які саме авторські методи пропонували студентам в процесі експериментальної роботи, обґрунтувати їх ефективність, що лише збагатило б методичну цінність роботи.

3. На наш погляд, загальні висновки наукового дослідження доцільно було б репрезентувати у відповідності до поставлених у вступі завдань.

Висновок: Дисертаційна робота Андріани Зеновіївни Джумеля «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування», є актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, яке можна рекомендувати до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Висновок

рецензента кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського

НПУ імені М.П. Драгоманова Паньків Людмили Іванівни

на дисертацію А.З. Джумеля на тему:

«Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування»

призначеного рішенням засідання вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова від 27 січня 2021 р. (Витяг з протоколу № 7) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 – музичне мистецтво

У дисертації А.З. Джумеля «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування» вирішується важлива проблема формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії, яку автор розглядає у площині активізації засобів пластичного інтонування, що забезпечує можливість емоційного впливу на учнів, прищеплення в них інтересу до музично-виконавської хореографічної діяльності, розширення мистецького світогляду. Виявлені автором суперечності в теорії і практиці мистецької освіти (між вимогами сучасної освітньої парадигми щодо актуалізації інтегративної складової мистецької освіти та недостатньою її реалізацією в практичному мистецькому навчанні учнів; між певною розрізненістю викладання студентам факультетів мистецтв педагогічних університетів мистецьких дисциплін та комплексно-інтегративної підготовки до їх практичного застосування в роботі з учнями; між значущістю формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування в процесі фахового навчання та засобами і прийомами їх практичного використання у виконавській діяльності) підкреслюють актуальність і важливість обраної теми дисертаційного дослідження: «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування».

Дисертаційне дослідження має чітку і логічну структуру: від визначення теоретичних засад формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування, автор переходить до окреслення методичних орієнтирів та розробки спеціальної методики, яка апробується в освітньому процесі вишів. У дисертації кваліфіковано і коректно представлено науковий апарат дослідження: мету, об'єкт, предмет, завдання і методи наукового пошуку.

У першому розділі висвітлено проблему формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування на основі аналізу широкого спектру наукових джерел; подано трактування пластичного інтонування як одного з основних видів художнього виконання музики. Доведено, що пластичне інтонування є унікальним видом музично-пізнавальної діяльності, за допомогою якого інтенсивно розвивається вся система музично-ритмічних здібностей особистості. З огляду на це, пластичне інтонування автором визначається як один із способів та можливостей яскравого вираження відчуття художніх образів, коли будь-який жест, рух стають формою емоційної передачі їх змісту. На основі узагальнення теоретичного матеріалу автор визначає такі етапи створення студентом пластичного образу мистецького твору: визначення власного емоційного відгуку на художній образ, що є доречним для пластичного втілення на даному занятті; формулювання завдань для учнів щодо створення пластичної імпровізації; визначення форми імпровізації (індивідуальна або групова) для відображення конкретного мистецького твору. Таким чином автор окреслює можливість вирішення проблеми формування художньо-образного сприйняття майбутнього вчителя шляхом віднайдення узагальнюючих рухів, які б дозволили виразити душевний стан в музиці, визначити сутнісні характерологічні особливості мистецького твору. Структура формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування представлена цілісністю чотирьох блоків компонентів: ціннісно-сислового, емоційно-фізіологічного, фахово-компетентнісного, творчо-результативного.

Обґрунтовано і доведено, що основними підходами до формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування є системно-цілісний, поліхудожній, особистісно-орієнтований, комунікативний, діяльнісно-творчий.

Методичні засади формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії з використанням засобів пластичного інтонування розроблено і представлено у другому розділі дисертації. Обґрунтована система принципів фахової підготовки майбутніх учителів музики і хореографії засобами пластичного інтонування, що охоплює: принцип індивідуалізації мистецької діяльності; принцип естетичної спрямованості поліхудожнього навчання на практичне музично-ритмічне виконавство; принцип осягнення художньої образності мистецьких творів за рахунок емоційної регуляції учнівського колективу. Розроблено педагогічні умови формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, а саме: активізації поліхудожнього простору в процесі музично-ритмічного навчання; забезпечення творчої атмосфери імпровізаційної діяльності; актуалізації інтегрованого набуття мистецьких знань у процесі фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів.

Представлені наукові підходи, принципи мистецького навчання, педагогічні умови, етапи педагогічної роботи (настановчо-орієнтаційний, аналітико-рефлексивний, усвідомлено-поглиблений), методи формування художньо-

образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, що разом становить повний технологічний цикл, охоплює методична модель формування досліджуваного феномена.

Хід в результаті дослідно-експериментальної роботи висвітлено в *третьому розділі* дисертації. На основі педагогічного діагностування сформованості досліджуваного феномена згідно розроблених критеріїв та показників (ступінь цілісного ставлення до музично-педагогічної діяльності вчителя музики та хореографії; ступінь засвоєння комплексу педагогічних основ розвитку музикальності учнів; ступінь обізнаності щодо методики пластичного інтонування та її практичного застосування; міра творчої результативності щодо використання пластичного інтонування) визначено якісні та кількісні характеристики високого, середнього та низького *рівнів* сформованості художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування. У процесі формувального експерименту було апробовано авторську методику та доведено її ефективність шляхом визначення динаміки формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, що підтверджена статистичними обчисленнями зростання кількісних показників високого та середнього рівнів (високий рівень – 22,6% проти 11,8%; середній рівень – 60,6% проти 29,6%; низький рівень – 16% проти 57,2% студентів експериментальних та контрольних груп відповідно).

Відзначимо найбільш ефективні методи формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування, що зафіксовані в процесі проведення формувального експерименту: навчальні методи, як частково-пошуковий, емоційного заряду, особистісної зацікавленості у формуванні творчого сприйняття, workshop, «Один-багато», «Самостійне опрацювання даних», активізації творчої уяви, метод графічного висловлення особливостей музичного твору, метод аналізу драматургії музичного твору, «Пазли вокально-хорової роботи зі школярами», розуміння причинно-наслідкових зв'язків, адаптації наочних засобів навчання, аналізу помилок у розроблених наочних засобах навчання, проектування та розробки слайдів, метод вироблення емоційно-ціннісних реакцій, оперування художніми образами, акторського втілення образу, окреслення перспективи вирішення навчального завдання, музично-творчих проектів тощо.

Отже, авторська методика формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії засобами пластичного інтонування успішно апробована у перебігу формувального експерименту, висвітлення якого можна вважати цілком коректним.

Висновки дисертаційного дослідження цілком відповідають поставленим завданням. Виконана робота має наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Результати проведеного дослідження достатньо апробовано на міжнародних та всеукраїнських конференціях та висвітлені в 8 одноосібних публікаціях, 4 з яких надруковано в провідних фахових виданнях України з педагогіки, 1 – у міжнародному науковому виданні.

читаннях пам'яті академіка А.Т. Авдієвського (2017-2020), на засіданнях кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені А.Авдієвського та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, 2017-2020).

4.4. Уважати, що дисертація Джумеля Андріани Зеновіївни «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування» є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає постанові “Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 014 – музичне мистецтво.

Виходячи з наведеного вище, кафедра з теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова затверджує цей висновок і рекомендує дисертацію Джумеля Андріани Зеновіївни «Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування» (науковий керівник – д. пед. н., професор, декан факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова Федоришин В.І.), подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 – музичне мистецтво, до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Рішення прийняте одноголосно.

Головуюча на засіданні кафедри
доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри теорії та методики музичної освіти,
хорового співу і диригування

Козир А.В.

Секретар кафедри

Борова Т.М.